

**ХРЫСЬЦІЯНСКАЕ АБ'ЕДНАНЬНЕ БЕЛАРУСКІХ РАБОТНІКАЎ
У В. БРЫТАНІІ**

АБ'ЕДНАНЬНЕ
МЕСЯЧНИК

**UNITED CHRISTIAN BYELORUSSIAN WORKERS IN GT. BRITAIN
MONTHLY**

А Б'ЕДНАНЬНЕ

№4/82 ЛЕНДАН ВЕРАСЕНЬ 1959 ГОД. ГОД ВЫДАНЬЯ 12

ПЛАКАЦЬ ЦІ ЦЕШЫЦА?

Сталася тое, чаго амаль ніхто не спадзяваўся. 15 га ве-
расьня г.г. Хрущоў можа ступіць сваім брудна - крыавым
Маскоўскім ботам на вольную зямлю Вашынгтона.

Нічога таму дзіўнага, што аднэй такой эвэнтуальнасці
дастакова, каб у чалавека выклікаць пачуцьцё нязвычайна-
га суму і болю.

Гэта-ж было-б найвядзішо прафанацыяй ня толькі воль-
нае зямлі Вашынгтона, але і ня меншай прафанацыяй памяці
тых вялікіх герояў, якія за вольнасць гэтае зямлі аддалі
сваё жыцьцё.

Але ня толькі гэта выклікае боль і наварачвающи лё-
зы... Перад вачыма рысуецца постаць сучаснага Прэзідэнта
Спалучаных Штатаў Амэрыкі Двойта Айзэнгаўэра - сапраўдно-
га героя II-ое усясьветнае вайны і дастойнага прадстаўні-
ка 175-ці мільённага Амэрыканскага народу, выбранага на
найвышэйши дзяржаўны пасад шляхам абсалютна свабодных дэ-
макратычных выбараў; чалавека высокакультурнага і высока-
маральнага, побач з някультурным маскоўскім гангстэрам -
хамам, дайшоўшым да улады шляхам хітрасці, абману, подс-
тупу, хлусьні і падхалімства, нячуванага тэрору і людзей-
бойства, беспасрэднага ката Вінніцы і Будапешту...

Сапраўды жахлівы малюнак, ад якога шчыміць сэрца у кож-
нага чеснага чалавека. О TEMPORA, О MORES!

Зразумела таму, што у сувязі з запросінамі Гурага ак-
рываўленага маскоўскага ката, ня толькі па цэлай Амэрыцы,
але і па ўсіх свабодных дзяржавах съвету працацілася хва-
ля пратэстаў.

Найбольшое, аднак, абурэнне, здаецца, гэта запросіны
Хрущова выклікалі у паняволеных Масквою народаў, якія пля-
нуюць выказаць яго рознымі спосабамі.

Але, ці ўсё гэта слушна? Асабліва ці слушна такая рэ-
акцыя з боку нашага - паняволеных народаў? З пачуцьцёвага
боку гэта і зразумела і слушна, аднак, палітыка ня кіру-
еца аднымі пачуцьцямі...

Для палітыка і дзяржаўнага мужа найвышэйшим законам при-
яго паступаньні павінна быць цвяроўская ацэнка заіснаваў-
шае міжнароднае сутигуці і добро таго краю і народу, ад
якога ён выступае. І гэтым бязумоўна кіраваўся Амэрыканскі

Урад, высылаючи запросіны Мікіце Хрущову.

Справа у тым, што міжнародная сітуацыя у сучасны ма-
мэнт так заблутана, што каб яе разблутаць трэба мець, як
кажа прыказка "Мудрость змия и кротость голубя".

Трэба не забываць таго, што Амэрыка і Маскоўская Імпэ-
рыя - гэта два супроцьлежныя полюсы. Амэрыка зъяўлецца
краінаю дэмакратычнаю у поўным разуменіі гэтага слова. У
кожнай дэмакратычнай краіне націск на урад - зъявішча зу-
сім нармальнае. Але звычайна бывае так, што націск адных
колаў у пэўнай меры роўнаважыцца націскам другіх, і урад
можа выбраць нейкую пасярэднюю лінію. У пытаньні апошняга
шагу Амэрыканскага ураду - запросінаў Хрущова, фактычна,
націск ідзе толькі з аднаго боку - з боку тых колаў, якія
думаюць, што, дзякуючы сустрэчы Прэзыдэнта Айзэнгаўера з
Хрущовым, існуючае міжнароднае напружанье ёслабее, як па
узмаху чарадзейскае палачкі.

Ні водзін, аднак, з такіх палітыкаў не паклапоціца за-
даць сабе пытаньне: на якіх варунках Амэрыка можа дагава-
рыцца з бальшавікамі, на якія уступкі яна можа ўшчэ пай-
сьці ды якіх уступак спадзяеца ад Хрущова? Яны пры гэ-
тым абсалютна не разумеюць ігры Хрущова, заблытанай сú-
пярэчнымі выступленіямі нават амэрыканскія прэсы.

Хіба-ж ніхто не спадзяеца таго, што, у выніку сустрэ-
чы з Хрущовым, Прэзыдэнт Айзэнгаўэр аддастъ яму ключы
Заходняга Бэрліну, або признае Чырвоны Кітай, Манголію ці
Усходнюю Нямеччыну? Нельга так-жа спадзявацца, у съятле
нядайна абвешчанага Кангрэсам і Прэзыдэнтам "Тыдня паня-
воленых народаў", каб Амэрыка признала за Масквой "статус
кво", існуючы у ва Усходній Еўропе, Кітаю ці Карэі.

Дык чаго могуць абыдва бакі спадзявацца ад такое сус-
трэчы?

Прыймаючы пад увагу, што Хрущоў, аднак, едзе у Амэры-
ку якраз з такімі напэўна надзеямі, дык, у выпадку адмовы
у яго дамаганьнях, можа наступіць ня толькі збольшанье іс-
нущага напружанья, але і даўно насыпываючая схватка.

Такім чынам, за сучаснымі бязсумліўнымі посьпехамі са-
вецкай дыплёматычнай ігры, для Хрущова можа наступіць ве-
льмі жахлівае працьвярожанье.

А чым хутчэй гэты мамэнт наступіць, тым лепей пераду-
сім для нас - паняволеных Масквой народаў і таму нам ня
плакаць трэба, а цепыцца, што набліжаецца час нашага выз-
валенія з пад ненавіснага Маскоўскага ярма.

Лёндан, жнівень 1959 г.

ФРАНЦЫЯ I СПРАВА АЛЬЖЫРУ
 "ПРИЧИНЫ ПАДБІТЫХ НАРОДОЎ"

Паняволеные меншых і слабейших народаў большымі мацнейшымі трэба залічыць да найбольших злачынстваў "власТЬ імушчых". Ніякія "культуртрэгерскія" тлумачэні ў гэтым выпадку ня вытрымоўваюць крытыкі. Ды у кожным такім выпадку "культуртрэгерскія" дабрадзействы, фактычна, зьяўляюцца толькі тым "меншым ліхам", якое змушаны рабіць акупанты, каб запэўніць сабе як найбольшыя даходы з падбітых краінаў.

Для таго, каб належна эксплóатаваць акупаваныя краіны і падбітые народы, у век нячуванага развиціця тэхнікі, трэба мець болей-меней культурных працаўнікоў для абслугоўвання навейшае тэхнікі. І у гэтым крыеца неабходна съць для кожнага акупанта паднімаць узровень культуры падбітых народаў, з працы якіх акупанты карыстаюцца.

Але гэтая жыцьцёвая неабходнасць, адначасна, мае і адваротны бок мэдалю. Паднімаючы культуру малада-развітых народоў, у апошніх ступнёва паўстаем съведамасць іх панявольнага стану і расьце нацыянальная съведамасць. Працэс гэты апошнімі часамі значна прысьпяеца і змушае акупантаў ісьці на пэўныя уступкі тым народам, якіх яны панявольваюць.

Такое зъявішча зъяўляеца натуральным і няўхільным сёньня гістарычным працэсам, у выніку якога што раз то болей падбітых народаў адбudoўвае сваю дзяржаўную незалежнасць. Працэс гэты, аднак, не адбываеца без барацьбы самых паняволеных народаў за свае чалавечыя і народныя права. Барацьба гэтая прыймае розныя формы і мэтады у залежнасці з аднаго боку ад ступені нацыянальнай съведамасці широкіх народных масаў падбітых народаў, а з другога боку ад мудрасці акупацыйных уладаў. У вадных выпадках гэты працэс насыпвае ступнёва - пляхам эвалюцыі, у других - прыймае гострыя рэвалюцыйныя формы, якія значацца вілічэзнымі ахвярамі з абодвух бакоў.

Апошнія формы гэтага працэсу мы наглядаем якраз у Алжыры, дзе рэвалюцыйная барацьба паняволеных Францыяй алжырцаў ужо трывае шмат гадоў, цягнучы за сабою вялічэзныя ахвяры, як з боку Алжырцаў, так і з боку Францыі. Барацьба гэтая вельмі адемна адбілася на самай Францыі і каштавала ёй ахвяраў людзімі і мільярды даліараў грашыма, якія ідуць на утриманье у Алжыры амаль поумільённай арміі.

Шмат людзей пакладала надзею, што з прыходам да улады ген. дэ Голя, развязка Алжырскага пытання хутка будзе знайдзена. Надзеі гэтыя, аднак, не апраўдаліся. Барацьба трывае далей, хоць у трохі адменнай форме. Дэ Голь, уліч-

ваючы усе цяжкасці гэтае барацьбы, пайшоў на пэўныя уступкі мясцоваму Алжырскому насельніству, даючы яму большыя права у самаўрадах і кідаючы большыя сумы на адбудову краю, асьветы і г.д. Але усё гэта, аднак, толькі поўмеры, якія ня могуць задаволіць народных амбіцыяў Алжырцаў і таму часць іх надалей вядзе жорсткую барацьбу з акупантам.

Абвесціўшы у прынцыпе лёзунг самаазначэння народаў, якія дагэтуль становяць калёніі Францыі, ген. дэ Голь, аднак, ніяк ня хоча прымяніць гэты прынцып да Алжыру, знайходзячы шмат на гэта розных тлумачэнняў. Справа, зразумела, ня у тым, што паўстанчы Алжырскі урад не рэпрэзэнтуе усяго народу, а у тым, што якраз на тэрыторыі Алжыру знайходзяцца вялічэзныя прыродныя багацьці, якія Францыя хоча эксплёатаваць для сябе.

Справа Алжыру апошнімі часамі, аднак, прыймае няпрыемны для Францыі абарот. З усіх канцоў шырацца пратэсты супроць такое колёніяльнае палітыкі Францыі. Нядаўна 9 Афрыканскіх незалежных краінаў, признаўшы хто толькі дэ факт, а хто і дэ ўрэ урад Алжырскіх паўстанцаў, вынеслі рэзалюцыю, якою дамагаюцца унесьці справу Алжыру на Асамблею Арганізацыі Аб'еднаных Нацый.

Гэта, зразумела, нэрвую ген. дэ Голя, які лічыць, што справа Алжыру - нутраная справа Францыі і таму супроцьставіца заргляду яе Арганізацыі Аб'еднаных Нацый. На гэтым фоне паўстаюць непараразуміні Францыі і з іншымі не афрыканскімі дзяржавамі, якія аніяк ня могуць лічыць справу Алжыру - нутраной справай Францыі. У ліку такіх дзяржаваў бязумоўна мусіць апынуцца і США і Англіі, якія калі і не падтрымаюць унесенай афрыканскімі краінамі рэзалюцыі, то, аднак, ня могуць галасаваць і супроць яе.

Аб'ектыўна кажучы, яны бязумоўна будуть мець рацыю лічыць справу Алжыру не нутраной справай Францыі, а праблемаю міжнароднаю, бо ж калёніяльны харектар Францыі у Алжыры - бяспрэчны.

Але... тут ёсьць і другі бок, прыкры для гэтых краінаў, і дэ Голь мае права дамагацца ад сваіх саюзнікаў падтрымкі. Ен зусім слушна можа паставіць ім пытаньне: а ці-ж СССР, ці лепш кажучы Масква, не зьяўляецца так-жэ калёніяльнаю дзяржаваю? Ці Масква не паняўльвае аж цэлых 14 краінаў, пералічаных у дэкларацыі, прынятай Амерыканскім Кангрэсам, і абвешчанай Прэзыдэнтам Айзэнгаўерам з нагоды "Тыдня Паняволеных Народаў"?

А калі так, дык чаму яны не дамагаюцца вызваленія гэтых народаў з пад Маскоўскага панаваньня, а дамагаюцца ад Францыі?

І вось тут ствараецца сапраўды вельмі клапатлівае пажэньне для усіх тых, хто ня хоча згадзіцца з тэзаю ген.

дэ Голя.

Калі асуджаць калёніялізм, дык трэба яго асуджаць шырока, у ва усім абытме, і нельга рабіць вынятак да тых ці іншых дзяржаваў.

Робячы такое параунанье, дэ Голь бязумоўна будзе мець моцную пазіцыю, з якою павінен будзе уступіць тады, калі прынцып самаазначэння нарадаў ня будзе толькі пустым гукам у вуснах вялікіх дзяржаваў.

Эра

АБ УЗАЕМААДНОСІНАХ

Добрая узаемаадносіны сярод сяброў, знаёмых, чужых, а нават у сямейным штодзённым жыцці, ёсьць справай ня лёгкай.

Бунтоўная натура чалавека, недастатковае панаванье над самим сабою, нявырабленасць харектару, хвараблівае асабістасць Я, - усё гэта разам узятае стварае вельмі няпрыемную атмасферу, калі чалавек з такімі жыццёвымі "атрыбутамі" знайдзеца сярод пэўнага акружэння.

Ідэальных людзей няма. Кожны чалавек мае свае дадатнія і ад'емныя бакі, але калі, падсумаваўши гэтыя два бакі, правага акажацца па баку ад'емным, дык такі чалавек ня ёсьць здольны да спаўжыцца.

Такая асoba сваімі паступкамі і захаваньнем не знайдзіць сярод акружэння належнае пашаны, у выніку чаго, раней ці пазней наступае "адсеў" яе для унікнення непатрабных канфліктаў.

Есьць і другі тып людзей бунтоўных, больш скрытых, якія пры першым спатканьні аказваюцца вельмі ветлівымі і прыемнымі, але далейшае іхнє захаванье напамінае нам тып папярэдні.

Кожная асoba пры першым спатканьні вытварае "пэўную атмасферу" сваім захаваньнем. Калі акром таго такая асoba у гутарцы паслугоўваецца праўдаю і яе слова зъяўляюцца адбіццём таго, што яна думае сапраўды, яна у даным асяродзьдзі зъеднывае сабе сымпату і пашану.

Калі-ж яе усьмешка, якою абдарае прысутных, ёсьць толькі маскаю, за катораю крынецца фальш і няшчырасць, такая асoba, якую-б яна ня мела асьвету і інтэлігэнцыю, за сабой людзей не пацягне.

У большасці выпадкаў ад'емнай рыскай людзей ёсьць іхняя зайдздрасць. Гэта - хвараблівыя людзі, вечна наладованыя злосцю, якая пры найменшай нагодзе выцякае з іхніх

вуснаў. Вочы іх - гэта ямы, якіх ніхто і ніколі не напоўніць; заўсюды ім нечага не хапае, нешта ім не падабаецца, заўсюды яны у дрэнным настроі. Інакш кажучы - гэта жыцьцёвяя банкроты.

Каб пазбыцца гэтых шкодных нахілаў і быць чалавекам годным у штодзённым жыцці, трэба вырабіць у сабе сільную волю, пазнаць свае слабыя бакі, працеваць над сабою, удасткаляць сябе, быць адпорным на розныя спакусы і гэтым самым вырабляць у сабе цьвёрды характар.

Праца над самym сабою можа давесці да жаданай мэты толькі тады, калі чалавек ясна усьведаміць сабе абрани кірунак і з дарогі свае не зайдзе; у перакананьнях сваіх застанецца непахісным, што пэўны час правядзе аналіз і крытыку свае прошлай дзейнасці, ды зможа адрозніць дрэннае ад добра.

Есьць вялікай штукаі і заслугай у жыцці прыватным, грамадzkім і палітычным здабыць сабе пашану людзей. Да гэтай мэты кожны з нас можа дайсці, калі будзе прытрымоўвацца хоцьбы такіх парадаў:

У часе гутарак паважайма старэйшых векам людзей наагул, а заслужаных - асабліва. Будзьма шчырым і ветлівымі.

Знайшоўшися у кампаніі, не пагарджайма людзьмі і не аддзеляймася ад іх. Увайходзьма у гутаркі з імі, трymайма добры гумар і не стараймася абразіць іх, хоць-бы яны стаялі і на ніжэйшым узраўні ад нас.

Калі нехта нам нешта дараджае, выслушайма яго цярпяліва нават у тым выпадку, калі ня маєм намеру прытрымлівацца гэтай парады. Ралтоўнае і вострае запярэчанье заўсюды робіць дрэннае уражанье і прычыняе іншым прыкрасы.

Памятайма аб аказаных нам добрых учынках і стараймася пры кожнай нагодзе належна адуздячыцца, хоць-бы такім нявінным шляхам, як высылка ў дзень нарадзінаў ці імянінаў паштоўкі з прывітаньнямі. Гэты, зусім малы і скромны гэст, пакіне у данае асобы добрую памяць аб нас.

Ідучы да гаспадара, які мае дзеци, або да хворага, не забудзьма узяць з сабой маленъкі падарак /як цукеркі для дзяцей, ці кветкі для хворага/. Ніхто гэтага асабліва не патрабуе, але гэтым самым пакінем па сабе сълед добрых успамінаў.

Унікайма усялякіх плёткаў, якія заўсюды толькі затручаюць жыццё.

Не вымагайма ад людзей таго, чаго яны ня у сілах зрабіць.

Часта людзі, маючыя вялікую асьвету і здольнасці, але слабую сілу волі, ня могуць сябе да нічога змусіць і наадварот: людзі з малымі нават здольнасцямі, але з сільнай воляй, даходзяць у жыцці да паважных вынікаў.

Далёка не пойдзем шукаць, возьмем хоць-бы такі прыклад:
Шмат хто з беларусаў на чужыне уладзіў сваё прыватнае жы-
цьцё - здабыўся на уласны дом, мае сваю машину, тэлевізор,
радыёграм, ды на кніжцы пэўную суму на чорны дзень.

Іншы-ж, прыехаўшы адначасна на эміграцыю, разам пачаў-
шы працу і нават цяжка працуючы - нічога ня мае. Ен можа
быць нават добрым чалавекам, але мае слабую волю і таму
марна гіне.

Сильная воля і мужны характар - гэта вечнае багацце,
якое патрэбна так для сябе, як і у заемадносінах з людзь-
мі.

Ю. В - скі

Ул. Клішэвіч

Я не прасіў Тваіх дароў,
А усьцяж маліў Цябे, Ісусе:
- Спасі мяне Ты ад "сяброў",
Ад ворагаў я сам спасуся.

27. IУ. 1959.

X

Бразнулі у сенцах дэльвярыма,
Гневам цярпеньне узънялося,
Шчасце праскочыла міма
Сіняю хвалій калосья.

Выбеглі думкі пад хату,
Селі на прызьбе часова.
Гойдае вывіхам страту
Вечер бяз съмеху і слова.

24. XI. 1958.

X

А. Данте

Ня быў ты грэшнік, ні святы,
Бяда маршчынай твар пасекла,
І на шляху выгнанца ты
Зямное бачыў толькі пекла.

5. IУ. 1959.

З ГІСТОРЫ БЕЛАРУСІ

Беларуская культура у Вялікім Княстве. Зувязі з Захадам. Гуманізм. Друкарні. Кнігі. Францішак Скарына. Васіль Цяпінскі. Сымон Будны. Брэты Мамонічы. Беларускія летапісы. Значаньне беларускай культуры і мовы у Вялікім Княстве.

Беларуская культура у Вялікім Княстве развівалася вельмі памысна. У гэтым часе Беларусь з культурнага гледзішча стаяла ня ніжэй за заходнія народы і куды вышэй за Москву, што признаюць і расейскія гісторыкі /прыкл. Лаппо/.

Матар'яльнае. і таварыськае жыцьцё на Беларусі ня рознілася ад заходня-эўрапейскага. Шмат беларусаў выїжджаля на студыі у заходня-эўрапейскія універсytеты і, вяртаючыся на Бацькаўшчыны, прывозілі з сабой навейшыя здабыткі чалавечага духу. Асабліва шмат беларусаў выїжджаля на науку у Італію, у тамтэйшыя універсytеты. Італія стаяла тады з гледзішча поступу духове культуры на першым месцы. Тут нарадзіўся разумовы рух, г. зв. гуманізм, які быў рэакцыяй супроць сярэднявечнага рэлігійнага съветапагляду. Гуманізм падрываў чалавека з тae прорвы духове нікчэмнасці, у якую запхнула яго сярэднявежча. Гуманізм адрадзіў зацікаўленыне да творчасці старавечных рымскіх і грэцкіх клясыкаў. Веданье лацінскае і грэцкае мовы было канечно патрэбаю для кожнага адукаванага чалавека. Лацінская мова запанавала у Эўропе у літаратуре, урадах, таварыскім жыцьці.

Асьвечаныя пласты народу прыносялі з сабой і на Беларусь веданье грэцкае і лацінскае моваў, античнае культуры. Але харектэрна, што лаціна ня выціснула беларускай мовы, як урадавае, так і літаратурнае. Наадварот, асьвечаныя людзі з гэтае пары падчырквалі лепшасць беларускай мовы, гаворачы, што без яе у княстве "блазнам будзе".

Гуманістычны рух на Беларусі меў шмат выдатных прадстаўнікоў. З іх трэба ведаць пра наступных:

Францішак Скарына з "слаўнага гораду Полацку" нарадзіўся каля 1486 г. Вучыўся спачатку у Кракаўскім універсytете, дзе скончыў філёзофію, а потым у Падуі /Італія/ студыяваў мэдыцыну і здабыў тытул "доктара лекарскіх навук". На сканчэнні адукацыі затрымаўся нейкі час у Празе, дзе пачаў пераклад кніг рэлігійнага зъместу на беларускую мову, каб гэтыя кнігі зрабіць прыступнымі "людзям простым, паспалітым". У 1517 г. Скарына надрукаваў біблію пабеларуску. Гэта была трэцяя у Эўропе біблія у мове народу, для якога яна была призначаная. Раней за яе выйшлі нямецкая /1445/ і чэская /1488/. Перехаўшы каля 1525 г. у Вільню,

Скарына займаўся далей друкаваньнем кніг у беларускай мове. Гэта былі таксама кнігі духоўнага зъместу. Скарына рупіўся аб харасьцьве сваіх выданьняў. Усе яго выданьні маюць прыгожы, лёгкі да чытанья шрыфт. Вялікія літары мастацка убранныя галінкамі лістоў, краскамі, звязрамі. Есьць сярод іх і гэрб роду друкара - сонца і поўмаладзік, злучаныя разам. На бібліі намаляваны і партрэт Скарыны.

Другім вялікім гуманістым на Беларусі быў Васіль Цяпінскі /нарадзіўся каля 1540 г. у Пілачыне/. Ен пераклаў у беларускую мову Евангельле. У прадмове да яго Цяпінскі бядуе, што некаторыя беларусы "у польскія школы, або іншыя, сябе і дзецы свае бяз устыду заправаўць". Цяпінскі - вялікі патрыёта Беларусі і глубокі культурны дзеяч. Ен заклікаў любіць сваю Бацькаўшчыну, мову, народ.

Трэцім выдатным гуманістым быў Сымон Будны, які выдаў пабеларуску "Катэхізіс" і шмат іншых кніг рэлігійнага зъместу. Будны таксама заклікаў любіць сваю мову: "Бо слушным ёсьць тое, каб вашы княжацкія міласці любілі мову таго народу, якім даўныя продкі і іх княжацкія міласці панове бацькі вашых княжацкіх міласцяў спадвеку славна кіруюць", пісаў ён у прадмове да "Катэхізісу".

Друкаванье кніг на Беларусі асабліва пашырылася у першай палавіне ХУІ ст. Трэба зацеміць, што першая беларуская друкаваная кніга /"Цьвятная Трыодзь"/ была надрукаваная у Кракаве /1488/. Там таксама з'явілася і другая /"Актоіх"/ у 1492 г. З'яўленыне беларускіх кніг у Кракаве раней за польскія тлумачыща тым, што у Кракаве тады жыў гаспадар Вялікага Княства Літоўскага, які быў адначасна і каралём польскім. Асяродзьдзе гаспадара было пераважна беларускім, і таму тут з'явіліся беларускія кнігі.

Гуманізм і рэфармацыя выклікалі у Беларусі багатую літаратуру рэлігійнага зъместу. Беларусь ускрылася густой сеткай друкарняў, з якіх асабліва добра развіваліся друкарні у Вільні, Пілацку, Менску, Магілеве, Нясьвіжы, Любчы, Заслаўі, Слуцку, Пінску, Заблудаве, Супрасльі, Гóї.

Вучань першага беларускага друкара Фр. Скарыны Пётра Мсьцілавец занёс друкарства аж у Москву. Ен пры даламозе Івана Фёдарава залажыў там першую друкарню. Расейцы аднак гэтым часам яшчэ былі так малакультурнымі, што не маглі зразумець карысці друкарства і друкарню гэтую разбурылі, як выдумку нячыстае сілы. Мсьцілавец і Фёдарав змушаны былі уцякаць у Беларусь, у правінцыяльнае мястэчка Заблудава, дзе далей друкавалі розныя кніжкі.

Вялікае значэнне для развіцця друкаванага слова у Беларусі мела друкарня братоў Мамонічаў - Кузьмы і Лукаша у Вільні. Друкарню гэтую адчынілі яны пры даламозе Пётры Мсьціслауца, і яна фактычна вяла далей вялікую культурную

выдавецкую і друкарскую справу, пачатую у Вільні др. Фр. Скарыною.

Мамонічы былі віленскімі мяшчанамі. Яны друкавалі кніжкі у царкоўна-славянскай і беларускай мовах. Між іншым, у друкарні Мамонічаў быў надрукаваны у 1588 г. Статут Вялікага Княства Літоўскага пабеларуску. Найбольш аднак друкавалася кніжак рэлігійнага характару.

Апрача рэлігійнае, у Беларусі асабліва разьвівалася гістарычная і юрыдычная літаратура. Веда собскае гісторы была вельмі пашыраная у адукаваным грамадзянстве. У ім былі распаўсюджаныя г. зв. "Летапісы". Беларускія летапісы розніліся ад летапісаў іншых народаў, бо не зъмяшчалі сухога пералічэння фактаў з году у год, а падавалі часта мастацкія апісаныні гістарычных падзеяў з лёгкай спробай прагматызму - шукальня прычынавай сувязі між здарэннямі. Прывчыны перажытых народам падзеяў летапісцы бачылі у волі Божай, у талентах выдатнай адзінкі. Асабліва харктэрным з гэтага гледзішча зъяўляецца "Летапіс Быхаўца". Яго можна назваць падручнікам гісторыі. Летапіс Быхаўца зъмяшчает між іншага і г. зв. казкі аб рымскім паходжаньні літоўскага /беларускага/ народу. Гэтым летапісец хацеў пастаўіць свой народ вышэй за іншыя, а асабліва за польскі. Агульная тэндэнцыя гэтае хронікі - выхваляньне тых падзеяў і адзінак, якія далажыліся да узмацаванья, пашырэння беларускага гаспадарства і асуджэння таго, што гэтае гаспадарства аслабляла, разбурала.

Апрача летапісу Быхаўца, у грамадзтве было распаўсюджана і шмат іншых. Яны хадзілі у рукапіснай форме. Ведамым беларускім летапісам быў і "летапіс Аўраамкі", пачаты у 1495 г. і напісаны у Смаленску.

Да гістарычнае літаратуры трэба залічыць розныя кронікі, апісаныні, успаміны, прамовы, дзённікі. Асабліва цікавымі зъяўляюцца апісаныні Філона Кміты, ягоныя спасцярогі аб Маскве, аб ягонай службе на усходніх межах гаспадарства, а таксама цікавая і каштоўная Баркулабаўская кроніка, напісаная у вёсцы Баркулабаве, на Малілёўшчыне, у часе ад 1563 г. да 1608 г. у ёй апісаныя усё беларускае жыццё. З дзённікаў вельмі цікавы "дзённік Люблінскага сойму" /1569/, у якім мастацка прадстаўлена трагічнае ходанье беларускіх патрыётаў за самастойнасць свае Бацькаўшчыны. З прыватных дзённікаў цікавыя весткі зъмяшчает дзённік Тодара Еўлашэўскага, шляхціча з Ляхавіч. Еўлашэўскі падае тагачасныя звычаі, вераваньні, культурны узраўень, звычкі беларускага дробнага шляхціча /канец ХУІ ст/.

Вельмі багата была разьвітая беларуская юрыдычная літаратура.

Канец ХУІ ст. наагул называецца "залатой парой" старое

беларускае культуры. І запраўды, у гэтым часе на Беларусі заўважаецца нязвычайна высокі культурны уздым. Беларушчына без усялякага гвалту заваявала іншыя народы, што жылі у Беларускім Гаспадарстве. Нават татары і жыды прынялі беларуску мову ня толькі у штодзённым жыцьці, але і у багаслужэньні. Татары пісалі свае рэлігійныя кнігі у беларускай мове, толькі арабскім літарамі /"Ал Кітаб"/. Ась-вечаныя пласты грамадзянства Жмудзі і Генфлянтаў паслугоўваліся беларускай мовай.

Ад пачатку ХУІІ ст. у беларускім культурным жыцьці ужо зауважыцца дзінне шкодныя зъявы: працяканье упльваўпольскае культуры на вярхох грамадзянства і нязвычайна буйны развой рэлігійнае палемікі. Значэнне першага зразумелае. Другое падзяліла з цягам часу беларускі народ на варожыя сабе рэлігійныя табары, якія штораз больш забываліся на сваю супольную нацыянальнасць. Гэтая бесплодная літаратура адцягвала культурных адзінкі ад сапраўданае творчасці і скіроўвала іх на шлях тэарэтычных, схаластычных спрэчак на рэлігійныя тэмы.

Параўнальна слаба разьвівалася у нас гэтым часам вершаваная паэзія, галоўным прадстаўніком якое быў Андрэй Вімша. Яна абмежавалася галоўна панэгірыкамі і эпіграмамі у чэсьць вялікіх людзей. У вершах спатыкаецца вельмі шмат "макаранізмаў"- чужых слоў, галоўна царкоўнаславянскіх і польскіх. Тут шкодна адбілася распаўсюджанье фальшивае перакананье, што вершы ня могуць пісацца звычайнай народнай мовай, але "высокай", тыповай адзнакай якой і былі макаранізмы. У вершах панаваў трафарэт. Гэта усё прычынілася да таго, што вершаваная паэзія у старой беларускай літаратуре выглядае параўнальна бедна. Затое старая беларуская проза, што паслугоўвалася жывой народнай мовай, разьвівалася добра.

Беларуская мова была ужо тады багатай і шырака ведамай у съвеце. Пабеларуску ня толькі пісаліся кнігі, выдаваліся законы, ня толькі адбывалася навучанье у съвятынях і школах, але пабеларуску ліставаліся між собку дыплёматы. Беларуская мова у Вялікім Княстве была мовай гаспадарсьцівенай і адначасна мовай літаратуры і інтэлігэнцыі. Без прынуکі, самахоць, съветлыя людзі чужых народаў прыймалі яе і шанавалі. Гэтакім парадкам беларуская мова займала у Вялікім Княстве такое палажэнне, як мова лацінская і грэцкая разам у Рымскай Імперыі. Аб беларускай мове на пачатку ХУІ ст. віленскі пралат Эразм Вітэлльлі у сваёй праце да папы Рымскага казаў так: "Ліцьвіны /жмудзіны/ маюць собскую мову. Але дзеля таго, што русіны /беларусы/ насяляюць пасяродак дзяржавы, усе звычайна карыстающа іхнюю мовую, бо яна далікатнейшая і больш лёгкая". Мова бе-

ларуская тады была і ёсьць цяпер запраўды вялікім скарбам беларускім. Гэтае мовы увесь час трymаўся беларускі народ і дзякуючы гэтаму чужыя уплывы, якія прасякалі у Беларусь з Польшчы і Маскоўшчыны, адбіваліся ад народных пластоў і не маглі запусьціць глыбокага карэння.

Беларуская мова, беларуская культура у XIУ, XУ, XUI і нават у XUII стагодзьдзях была на гэтулькі багата развітай, што яна мела вялікі уплыв на развіцьцё мовы і культуры суседніх народаў, польскага і маскоўскага.

У XIII, XIУ і XУ стагодзьдзях, тады, калі ужо беларускі народ развіваў сваё багате пісьменніцтва, калі законы, гаспадарсьцьвенные і судовыя акты, розная рэлігійная і сьвецкая літаратура пісаліся у Вялікім Княстве пабеларуску - нацыянальнае пісьменніцтва у суседній Польшчы яшчэ і ня думала аб сваім вызваленіі з путаў мёртвае сярэднявечнае лаціны. Кніжкі сьвецкія, а тым больш рэлігійныя, каралеўскія граматы, законы пісаліся там толькі палацінску.

Зразумела, што дзеля гэтага пісьменства гэтае было прыступнае толькі для невялічкае колькасці людзей, што зналі лацінскую мову, перш за усё для духавенства і вельмі малое часткі шляхты. У Польшчы тады, як і у ва усёй Захоўнай Эўропе, памылкова уважалі, што для пісанья годная толькі мова лацінская. Гэты пагляд ляжаў доўга цяжкім каменем на развіцьці нацыянальных культур у шмат якіх народаў. Толькі пазней з увядзеннем роднае мовы у пісьменства, пачалося буйнае развіцьцё нацыянальных літаратураў. Толькі тады, калі у Кракаў, сталіцу тагачаснае польскае дзяржавы пераехаў двор нашага князя Ягайлы, з ужыванью пры ім у канцыляры і дыплёматычных сувязях, як і у штодзённым жыцьці, беларускую мову і пісьменствам, палякі пабачылі, што зусім свабодна можна пісаць тэю мовую, якой гаворыцца, а ня трэба канечна зварочвацца да нейкай чужой. Толькі тады - у канцы XIУ і у XУ ст. пачынаюцца першыя нясьмелыя польскія спробы свайго нацыянальнага пісьменства, але справа гэта не пайшла так лёгка. - Праламаць першыя ляды было вельмі цяжка, і паўсталі тады на кароткі час вельмі характэрная зьява: законы Польшчы з мовы лацінскай перакладаліся спачатку на польскую мову народную /літаратурная польская яшчэ не існавала/, а у беларускую. Сваю польскую мову, відаць, тады палякі яшчэ уважалі за бедную, каб у яе можна было перакладаць ці у ёй пісаць свае законы. Гэта пушчалася, відаць, з другога боку, што польская шляхта нараўнальна лёгка зразумее тыя законы у блізкай ёй славянскай мове беларусаў.

Збліжэнне Беларусі з Польшчай выклікала сярод палякоў жаданье мець статуты у больш зразумелай мове. Таму, што

польскага пісьменніцтва тады яшчэ ня было, дык пераклады з лацінскае мовы рабіліся у мове беларускай, мове якая была у ужытку у Вялікім Княстве.

Так, між іншым, былі тады перакладзены у беларускую мову:

1. Варцкі Статут, перакладзены у 1420 г.

2. Статут Вялікага Князя Ягайлы ад 1423 г.

3. Вісьліцкі статут ХУ ст. Гэты статут быў выдадзены польскім каралём Казімерам у 1347 г. палацінску. З лацінскага арыгіналу пераклад у беларускую мову зроблены у пачатку ХУ ст. не пазней за 1423 г.

Мова гэтых перакладаў, асабліва Статуту Вялікага Князя Ягайлы, мае вельмі шмат палянізмаў /магчыма съведама, каб лепш была зразумела палякам/.

Таксама выразныя беларускія уплывы у мове першых польскіх памяткаў пісьменства ХУ ст. як прыкл. у псалтыры Флорыянскім, бібліі каралевы Зофіі, малітаўніку Бацлава, казаньнях і інш. съведчаць аб tym, што яны зробленыя пад уплывам чужога пісьменства.

Паволі, на працягу ХУ ст. пачалі з'яўляцца пісаныя папольску кніжкі, і калі у наступным веку праходзіць праз Эўропу творчы, рэфармацыйны рух, будзячы нацыянальную мову, дык, дзякуючы ранейшым беларускім уплывам, польская літаратурная мова здолела выступіць тады, як ужо наяўная, і неўзабаве, моцна разьвіўшыся, пачала нават пагражаць нашай.

Як бачым, за нашым прыкладам палякі некалі першы раз адважыліся мовы свайго народу паволі уводзіць у пісьменства. Але на гэтым беларускія уплывы на мову палякаў не абмежаваліся. Як паказалі досьледы польскіх вучоных навежных гадоў, беларуская мова зрабіла вылізорны уплыв ня толькі на сам факт паўстання польскага літаратурнае мовы, але і на ейны харектар.

Ужо ведамы пісьменнік і вучоны Крашэўскі у 1847г."Новэ студы'е літэрацке" пісаў аб tym, што у гісторыі польскае мовы важную эпоху становіць злучэнье з Польшчай Вялікага Княства за Ягайлы, бо з гэтым мамэнтам спыніліся бадай цалкам беспасрэднія уплывы на мову польскага народу з боку немцаў і чэхаў, а пачаўся беларускі уплыв. На усходзе адкрываюцца шырокія палітычныя і дыплематычныя сувязі, двор гаворыць пабеларуску, мова гэтая стаеца насырэднікам між Літвой /Беларусі/ і Польшчай... Бліжэйшыя дачыненьні з беларускімі землямі прытрымалі польскую мову у формах больш славянскіх, мяшаючы яе часта з гутаржай братнай, а менш заходнай. Прchyняецца да гэтага і бытнасьць у Беларусі польскіх паноў і двара, а таксама і тое, што землі В. Кн. далі пасяля паляком шмат пісьменнікаў, паэтаў,

музыкаў, ваякаў і палітыкаў, як прыкладам: Шымановіч, Зімаровіч, Вацлаў Патоцкі, Нарушэвіч, Красіцкі, Тарпінскі, Заблоцкі, Залескі, Жэвускі, Чайкоўскі, Кажанеўскі, Міцкевіч, Крашэўскі, Сыракомля-Кандратовіч, Сапега, Хадкевіч, Касьцюшка, Рэйтан, Траўгут, Манюшка, Карловіч і шмат-шмат іншых, якія родам былі у бальшыні з беларускага краю.

Усебаковы уплыў беларускай мовы на польскую трываў ад ейных нарадзінаў аж да апошніх дзён. Абапіраючыся на нашу ужо разьвітую і багатую мову, польская літаратурная мова і пісьменства пачалі стаўляць суперніка першыя крокі, развязвацца. Гэта ня будзе нам дзіўным, калі усьведамім сабе той высокі культурны узровень беларускага народа у гэныя мінулыя вякі, калі усьведамім сабе, што была даўгая пара, калі на усім прасторы ад Прыпяці да Дзвіны і ад Буга да Смаленска і далёка за гэты прастор углыбкі чужых краёў мова беларускага пісьменства была адзіна блізкая, зразумелая для народа.

Уплывы на Маскоўшчыну ішлі насамперш праз наших эмігрантаў і былі такія усебаковыя, што ня было проста такое дзялянкі грамадзкага жыцця, дзе-б не працавалі беларусы і на якой не пакінулі-б свае нацыянальнае плячаткі.

Вось што кажа аб гэтым расейскі вучоны - славісты П. Бяссонаў /"Белорусские песни", Москва, 1871 г./: "Грамадзка-культурны уздым у Беларусі выдзяліў вялікія сілы, якія далёка пераступілі межы беларускага съвету і разыліся далёка ва ўсіх кірунках. Беларускія школы сваёй навукай папярэдзілі з гэтага гледзішча і Украіну, шмат у чым перадалі ёй свой тып, а тым болей цалком перанесьліся у Маскоўскую гаспадарства ужо да канца ХІІІ стагодзьдзя. Асаблівы бляск і славу яму /Беларускаму краю/ прынесылі тыя сілы, якія выліваліся за межы краю... Злучыўшыся у вадну вялікую калёнізацыю, што трывала стагодзьдзямі. Рады калінізатараў скіраваліся туды, дзе бачылі ніжэйшы стан асьветы і куды спадзяваліся прынесыці з сабою суму рэформаў. Мы бяром на увагу толькі трывалкія вынікі гэтае дзейнасьці, а кожны ведае, як усебакова дужымі і уплывовымі яны былі прыкладам у Вялікарасеі, а асабліва у Маскве. Прыйшы занялі тут самыя важныя уплывовыя становішчы, ад съяшчэньянікаў да кіраунікоў канстытуцыяў, імі-ж уладжаных, ад узгадавальнікаў царскае сям'і да настаяцеляў манаstryроў, да рэктараў, прэфектаў і настаўнікаў імі-ж утвораных школаў, да габінэтных вучоных, кіраунікоў канцылярыяў, сакратараў, дзяякоў. Усё паддадзена іхнім рэформам: багаслоўская навука, карэкта съятога і служэбнага тэксту, друкарства, справы расколу, царкоўная адміністрацыя, казаньні, царкоунае, публічнае і хатніе плянінне, ноты, вонкавасць архірэйскіх дамоў, іхнае прыватнае жыццё, павозкі, вупраж-

/цугам, у шорах, з пугаю, у трывуголках/, вітратка прыслужнікаў, род і нутраны парадак школаў, прадметы і спосабы навукі, утрыманье бібліятэкаў, правапіс, вымова вусная і у чытаньні /царкоўнае г заміж цвярдога/, публічныя гулькі і відовішчы і г.д. і г. д.

Расей таксама як і Польшчы нашыя землі далі пазней вялікіх пісьменьнікаў, музыкаў, сьвятароў і дзеячоў як: Сымон Полацкі, Гіляры Рагалеўскі, Сава Шпакоўскі, Амбродж Юшкевіч, Гедыон Вішнеўскі, Платон Петрункевіч, Ільля Капіеўскі, Глінка, Дастаеўскі і інш.

Сымон Полацкі радзіўся у Полацку у 1629 годзе, вучыўся у Могілянскай калегіі у Кіеве, а да таго яшчэ слухаў лекцыі у некалькіх вышэйшых езуіцкіх школах. Нейкі час быў ён настаўнікам у Полацкай брацкай школе, а ад 1663 г. ужо ераманаҳам перасяліўся у Москву. Свае здольнасці праявіў у розных галінах культурнага жыцьця. Ен быў вучыцелям у першай вышэйшай маскоўскай школе, напісаў шмат розных твораў і казаньняў, быў выхавальнікам царэвіча Фёдара Аляксандра і царскім апаведнікам.

Гіляры Рагалеўскі, родам з Меншчыны, быў архімандритам у Москве, у Данскім манастыры, а потым Казанскім епіскапам. Памёр у 1738 г.

Сава Шпакоўскі таксама з Меншчыны у 18 ст. быў архімандритам у Нежыне, а потым епіскапам у Архангельску.

Амбродж Юшкевіч, родам з Віленшчыны, быў епіскапам Валагодзкім, а пасля Ноўгарадзкім. У Ноўгарадзе заснаваў сэмінарью да якое запрасіў вучыцялёў беларусаў: Інацэнта Міхалевіча, Язэпа Яўмецкага, Інацэнта Міткевіча. Памёр ён у 1745 г.

Гедыон Вішнеўскі, родам з Ашмяншчыны, быў прафэсарам філёзофіі, а потым рэкторам Маскоўскае акадэміі. Ад 1728 г. быў ён епіскапам Смаленскім і заснаваў некалькі школаў.

Платон Петрункевіч, родам з Віцебшчыны, у 18 ст. займаў у Расей розныя становішчы, а у канцы быў епіскапам у Валадзімеры на Клязьме, дзе залажыў духоўную сэмінарью.

Ільля Капіеўскі з Віцебшчыны па даручэнню расейскага цара Пётра I зрабіў прынесеную Сымонам Полацкім у Расею беларускую скарапісъ на гэтак званую гражданку. Ен залажыў паважную друкарню, у якой выдаў толькі сваіх больш за 20 кніг паважнага навуковага зъместу.

Глінка здабыў для Расеі вялікую славу у галіне музичнай, а Дастаеўскі здабываў ёй славу у галіне літаратурнай.

Гэтак беларусы узмацоўвалі Расею, якая пазней хацела зусім праглынуць - зрусыфікаваць і зьнішчыць Беларусаў.

ГОСЬЦІ З "ЗАСЬВЕТУ"
 "*****"

/Працяг з папярэдняга нумару/

У траўні 1953 году з Калькуты у Лондан вылецеў першы ангельскі самалёт "Комэт", які у хуткім часе недалёка ад Калькуты разьбіўся у паветры. Пілот і пасажыры загінулі. Аб гэтым шмат пісалася у газэтах усіх краінаў, а ангельскі урад забараніў карыстацца самалётамі "Комэт" да канца працы спэцыяльной камісіі ангельскага міністэрства авіацыі, якой даручана было дасьледаваць прычыну гэтае катастрофы. Пасля дакладнага вывучэння абломкаў самалёта вышпаданая камісія прыйшла да выводу, што прычынаю катастрофы быў зудар самалёту з нейкім другім масыўным прадметам.

Яшчэ больш загадкавы выпадак здарыўся 7-га лістапада 1953 г. з амэрыканскім ваенным самалётам, недалёка Форт Брэгг у Каліфорніі. Самалёт гэты так-жа на "нешта" наткнуўся у паветры і разьбіўся. Самалёт вёз групу салдат парашутыстаў у лічбе 46 і толькі адзін з іх, які сядзеў у хвасьце самалёта паспел выскочыць з парашутам і ён часціва прыземіўся. Ен і расказаў аб катастрофе.

Другі падобны выпадак здарыўся з ваенным самалётам амэрыканскай марской пяхоты у 1947 годзе, непадалёка горнага ланцуза Маунт Раінэр. У гэтым самалёце было 32 салдаты і ён так-жа разьбіўся аб нейкі стрэчны прадмет. Пасля доўгіх пошукаў знайшлі абломкі самалёта у падножы гары Саўт Таксома, але трупаў салдат там ня было і яны да сёньняшняга дня не знайдзены. Калі самалёт разьбіўся аб лётаючы кружок, дык што-ж сталася з пасажырамі? На гэтае пытанье так і не знайшла адказу камісія амэрыканскага ваенна-марскога міністэрства.

Падобны выпадак здарыўся і з самалётам галандскай лініі, які разьбіўся над морам і абломкі якога былі раскіданы на вялікай плошчы.

Сустрэча з Засьветным пілотам

Гэта здарылася у Мадрыдзе /Гішпанія/ 17-га лістапада 1954 году. Было ужо па поўначы, калі доктар Альберто Сан-мартін варочаўся з кіно. Ен жыў на працмесьці горада і яму трэба было працьці пяшком 10-12 кварталаў. На вуліцах было пуста. Калі ён апынуўся на скрыжаваньні вуліцы з шашою Ля Корунья, яму захадзелася працьціцца ў кірунку маста на гэтай шашы. Ноч была месячная і ён зауважыў на масцы фігуру чалавека, які апіраўся на поручні. Спачатку яму здавалось, што гэта была жанчына, але падышоўшы бліжэй, ён пераканаўся, што гэта быў мужчына, які быў адзеты у цёмны

камбінэзон даволі дзіўнага пакрою. Незнёмы быў на высокага узросту каля 1 метра 65 цантыхмэтраў, вельмі прыгожы, малады чалавек, які усміхаўся да доктара чароўнаю усмешкаю. Калі др. Санмарцін зраўнаўся з незнёмым, апошні падышоў да яго, паклёпаў па плячох і даў знак каб ён пачакаў, а сам апусьціўся з насыпу уніз пад мост. Праз некалькі мінут, ён паднімаўся па насыпу ізноў на мост, пры чым др. Санмарцін зауважыў, што ён паднімаўся па насыпу зусім лёгка, як-бы ішоў па роўнай дарозе. Падняўшыся на мост ён працягнуў да доктара руку і даручыў яму невялічкую каменнюю плітку. Пасьля, зрабіўши прашчальны жэст рукою, ён ізноў спусьціўся з насыпа.

Санмарцін стаяў ашаломлены, на ведаючы што сталася, калі раптам пабачыў як з пад маста паказаўся з лёгкім шумам сьветлы дыск, які стаў падымашца перш сточына, а пасьля зъмяніў кірунак і хутка счэз з яго вачэй.

Калі др. Санмарцін вярнуўся да хаты і разгледзеў атрыманы ад незнёмага каменны падарунак, дык пабачыў, што гэта была каменная плітка памеру 12 см. x 4 см., таўшчынёю - 2 см. фіалета-ружовага колеру, на якой у два сточыныя радкі былі напісаны нейкія дзіўныя знакі. Санмарцін перадаў гэты камень гішпанскім наўкоўцам, якія, аднак не маглі азначыць ягонаага складу. Было зауважана, што камень ступнёва мяняе свой колер на карычневы. Калі ад яго адламаць кусочак, то унутры відзён яго першапачатны колер. Найболей цікавае тут тое, што знакі, якія былі напісаны на гэтым каменю бязумоўна паходзяць з таго-ж самага алфабету, якім было напісаны пісьмо да праф. Адамскага, перададзенае яму пілотам лётачага дыску. /Паводле Н.Р.С. №16849 з дня 7.5. 1959 г./

У гэтым артыкуле мы падалі цэлы рад занатаваных фактаў, якія чакаюць на вытлумачэнье іх. З удасканаленінем т. зв. міжпланэтных ракетаў магчыма удасца знайсьці адпаведнае выясненіне гэтых, пакуль што яшчэ даволі таемных зъявішчаў.

КАНЕЦ

Ул. Клішэвіч

Выйшаў за дзвіверы, як звычай,
Лёгка між дрэў іду,
Вецер мой твар казыча,
Кветкі калыша у саду.

Вось дзе спачын, чалавечка,
Выпрастаў сыпіну сваю...
Слухаю. Птушка шчабечка,
З птушкай і я плюю.

7. VI. 1956 г.

Уладзімір Клішэвіч

ВАСІЛЬ КАЛІНА

Паэма

Разъдзел 3-ці

I

Хто не бяз потнае рубашкі
Жыцьцё дарогау валок -
Пачатак быў заўсёды цяжкі
Ступіць нагою першы крок.
Пасьля выпростваў крокі час,
Або у дугу зыгінаў няраз
І ад народжанай істоты
Не заставалася нічога,
Зынікала у вечнасьці зънямога,
Ніхто ня ведаў нават хто ты.

II

І тыя-ж думкі што стагодзьдзі
Вязалі людзям галаву
Да Васіля сталі прыходзіць.
Яго я мудрым не заву,
Але вузлоў аж цэлы воз
Нябачны хтось яму прывёз
І прашаптаў над гэткай сумай:
"Вось тут табе пытаньні у скруце,
Яны галовы людзям муцяць,
Цяпер і ты пра іх падумай."

III

Хто нам вузлы зямлі разъвяжа,
Хто узьнімеца вышэй усіх,
Каб съвет разъліць над тонкай пражай
І дасягнуць таемнасьць іх?
Ці гэній у съвеце які змог
Пераступіць цяжкі парог
Для чалавецтва нечакана
І пры здабытым новым съвеце
Сказаць: "На цуда паглядзеце!
Таемнасьць існасьці пазнана!"

ІУ

Пачаў Васіль аж ад Сакрата,
 Сам вывучаў вялікіх ён
 З усёй адданасцю зачтай
 Аж да апошніх нашых дзён.
 Прайшло ня мала розных зъмен
 Ды толькі бедны Дыягэн
 /Натура дзіўная якая!/
 Паказваў выбрыкі на съвеце,
 Ліхтар ад раніцы засвеціць
 І чалавека днём шукае.

У

Тысячагодзьдзі на выходзе
 Патугі зроблены дарма
 І чалавека не знаходзяць,
 Бо на зямлі яго няма.
 Разбух шукальнікаў рукаў,
 Талстай увесь свой век шукаў...
 Знайшоў... Каб хлеба не прасілі...
 Твары ты у сэрцы сваім Бога,
 Не забівай жывым нікога,
 Не супраціўся злу насільлям.

УІ

Гучыць мараль такая зъзекам
 Ды ад яе кідае у млюсьць,
 Калі ня маєм чалавека,
 Затое людзі у съвеце ёсьць
 Што імпульс да жыцця дает -
 Васіль пагляды меў свае,
 А Маркса цёмную ідэю
 Васіль у бок зусім адкінуў,
 Бо праз сваю уласну съпіну
 Ен вычуў тых што рукі грэюць.

УІІ

Талмудам пахне ад Съпінозы,
 Ен етаў да прыкрасыці сухі,
 У схэмі слоў такі цвярозы
 Што чытачу гняце духі.
 Радні ты іх, ці не радні.
 На съвет выцягваюць ідэю,
 Таўкуць яе, навокал круцяць

Сярод натоўпу у каламуце,
А людзі іх не разумеюць.

УПІІ

На полі многа ёсьць асоту,
З карэннем зельле вырывай
Тады дажджэмся умалоту,
Як будзе добры ураджай.
Сам да сябе ня будзь гультай,
Аб гэтым добра памятай,
Тады ты сам і твае дзеци,
Дзе добра выраблена ніва,
Жыцьцё спаткаеца шчасльіва
І вам агні шляхі асьвецяць.

/Працяг будзе/

-0-

Адказы Рэдакцыі

Гасп. А. Асіпчыку - Торонто, Онтарый.

Ваша заява з дня 8.6.59 г. аб дзейнасці гасп. Сяргея Сіняка-Хмары у "Аб' еднаньні" зъмешчана быць ня можа з наступных прычынаў: 1. Заява зъмяшчае у сабе абразылівя выражэнныі, 2. Наш часапіс не зъяўляецца съметнікам, у які можна было-б выліваць усякія памыі.

Адначасна радзім Вам, гасп. А.Асіпчык, спыніць вулыгарную пісаніну, за якую можаце быць пацягнены да судовай адказнасці. Акром таго, з Вашае заявы выглядае, што яшчэ нядаўна Вы былі вялікім прыяцелем гасп. Хмары, якому нават прыслалі на "Беларускі Голас" каля 300 даляраў.

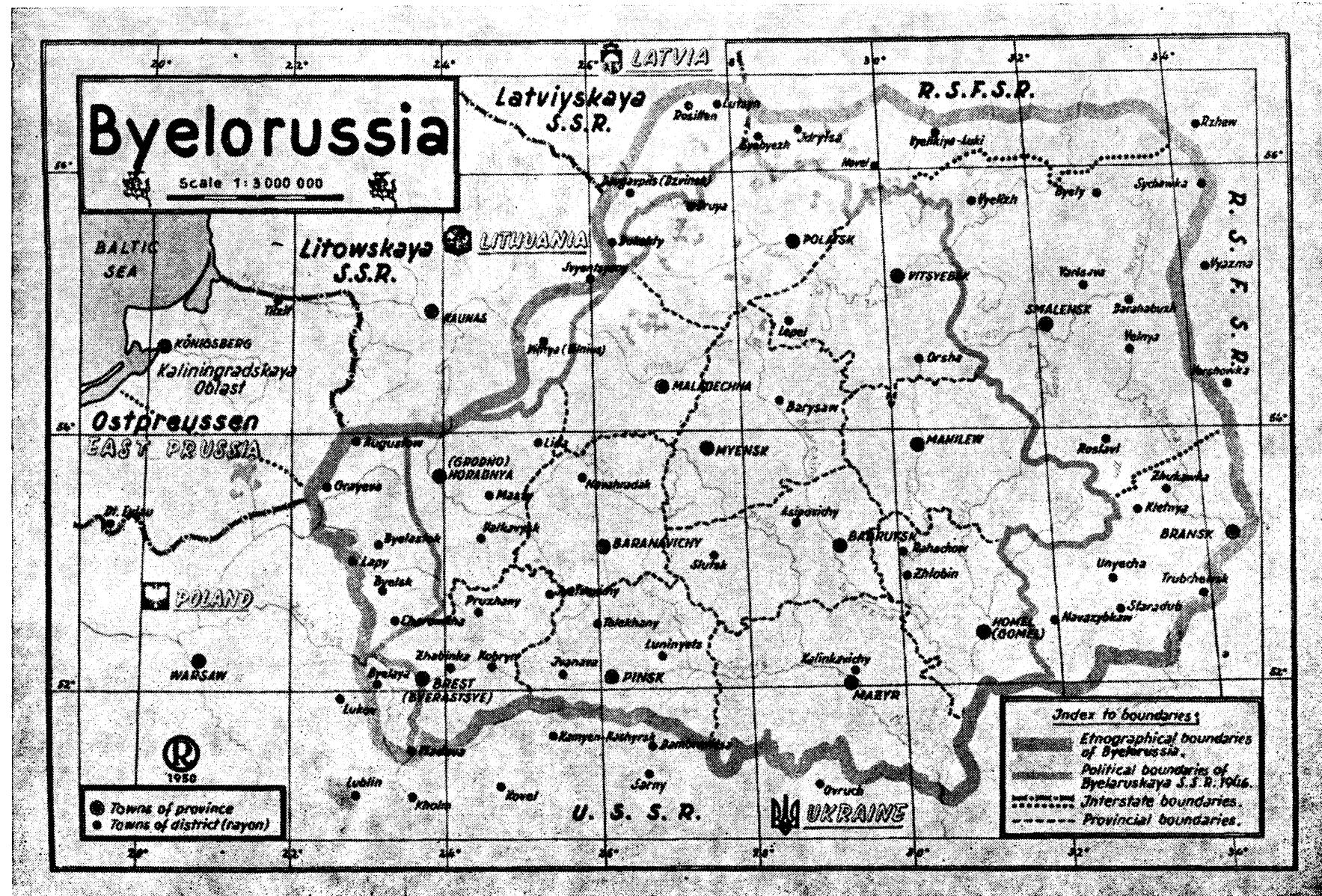
Гасп. Ю. Вільбічу, Саут Рывэр, США. Чакаем абліцанага матар'ялу.

Гасп. У.Клішэвічу, США. Прысылайце болей. Дзякуем.

ЦАНА ЧАСОПІСУ "АБ' ЕДНАНЬНЕ" ЗА №.

У Вяліка-Брытаніі 1 шылінг	У Аўстраліі 1/6 пэнай
У США і Канадзе 35 цэнтаў	У Нямеччыне 60 фэнігаў

" РЭДАГУЕ ГАЛОЎНАЯ УПРАВА ХАБР У ЛЕНДАНЕ "

UNITED CHRISTIAN BYELORUSSIAN WORKERS IN GREAT BRITAIN
57, Cathnor Road, London, W. 12. Tel.: SHE-8440